

SODOBNI IMPERIALIZEM

MARKO KRŽAN
UVODNIK

RADE PANTIĆ
JUGOSLAVIJA V MEDNARODNI DELITVI DELA:
OD PERIFERIJE K SOCIALIZMU IN
NAZAJ K PERIFERIJ

GAL KIRN
PROTIKOLONIALNI POGLED:
GIBANJE NEUVRŠČENIH IN ALTERNATIVA
SOCIALISTIČNE JUGOSLAVIJE V PRETEKLOSTI
IN PRIHODNOSTI

SAMIR AMIN
INDIJA – VELESILA?

MARKO KRŽAN
SODOBNI IMPERIALIZEM

Uvodnik

Izraz imperializem in vednost o njem sta tako rekoč izginila iz obtoka. Izrinila ju je ideologija globalizacije, ki naj bi po nekakšni naravni nujnosti vsemu svetu prinesla razvoj in blaginjo. Izguba delovnih mest, zmanjševanje socialnih pravic in uničevanje okolja naj bi bili samo kratkoročne stranske posledice tega sicer pozitivnega procesa.

Kot vsak ideološki pojem tudi pojem globalizacije ustvarja popačeno predstavo o procesih, ki jih opisuje, pri čemer pa ta popačenost ni nujno ključna, ampak simptom razrednih nasprotij v sodobnem svetu. Imperializem je koncept za analizo teh nasprotij, podlaga za razumevanje, kako ti procesi koristijo vladajočim razredom in kako vplivajo na izkoriščane razrede. Ta analiza kaže, da imperialistični odnosi v svetu niso izginili, ampak so dobili le novo obliko. Bistvo imperializma ostaja: velika večina delovnih ljudi v svetu, prebivalcev »tretjega sveta«, je še vedno podvržena presežnemu izkoriščanju: za primerljivo delo so plačani neprimerno manj kot delovni ljudje v ZDA, Zahodni Evropi in na Japonskem. Njihovo neplačano delo, presežna vrednost, se – potem ko si del prisvojijo lokalni vladajoči razredi – prek neenake menjave pretaka v svetovni center, kjer si ga razdelijo tamkajšnji vladajoči razredi, država in prebivalstvo. To ima namreč večjo kupno moč, kot če bi bila delovna sila v tretjem svetu izkoriščana samo toliko kot v centru. Enako je z naravnimi dobrinami: tudi te so zahodnim korporacijam in državam dostopne ceneje, kot če bi veljali »zahodni standardi«. To niso le kratkoročni odkloni »globalizacije«, ampak neizogibna posledica obstoja kapitalizma v svetovnem merilu, in

sicer od njegovih začetkov do danes, ter izvor ekonomskih, demografskih in okoljskih katastrof našega časa.

Na prvi pogled se zdi, da so se spremenili predvsem pravno-politični mehanizmi, ki omogočajo neenako menjavo dela in naravnih dobrin v korist centra, in da smo obsojeni na neskončno nadaljevanje starega. Toda ta sklep je preuranjen: hkrati so se namreč radikalno spremenili tudi okviri svetovnega gospodarstva. Včasih je gospostvo zahodnega kapitala temeljilo na gospodarski in tehnološki premoči. Danes je središče svetovne proizvodnje v tako imenovanem tretjem svetu, tja se seli tudi težišče tehnološkega razvoja. Skratka, dozorevajo objektivni pogoji za propad imperializma, ki še niso bili izpolnjeni v prvem valu protiimperializma po oktobrski revoluciji leta 1917 in drugi svetovni vojni. Ključno svetovnozgodovinsko vprašanje našega časa je torej, kdaj bodo dozoreli tudi subjektivni pogoji. O vsem tem govorijo prispevki tematskega sklopa *Sodobni imperializem*, v katerem poleg članka Samirja Amina »Indija – velesila?« objavljamo še tri prispevke.

Naše bralstvo bo ob imperializmu v svetovnem merilu gotovo zanimal zlasti položaj nekdanje Jugoslavije in sedanje Slovenije. Kako je svetovni kapital izkoriščal polkolonialno predvojno Jugoslavijo, je opisano v prispevku »Jugoslavija v mednarodni delitvi dela: od periferije k socializmu in nazaj k periferiji«. Kako je bila vključena v povojni protiimperializem, pa v prispevku »Protikolonialni pogled: gibanje neuvrščениh in alternativa socialistične Jugoslavije v preteklosti in prihodnosti«. Strukturni položaj Slovenije lahko izluščimo iz sedmih prispevkov drugega tematskega sklopa z naslovom *30 let – poskusov vzeti sanje* ter iz analiz svetovnega dogajanja in usode držav realnega socializma.

Na kratko: Slovenija spada med države imperialističnega obrobja, torej tja, kjer je bila do leta 1945, le da se je zaradi povojnega razvoja izboljšal njen položaj v mednarodni delitvi dela, s tem pa tudi standard v primerjavi s tistimi evropskimi državami, ki so po obnovi kapitalizma pristale bližje zatiranemu tretjemu svetu. Slovenski kapital, država in tudi prebivalstvo imajo od neenake menjave dela in naravnih dobrin v svetovnem merilu, tj. od poceni uvožene hrane, surovin, industrijskih izdelkov in energentov, nekatere koristi. Po drugi strani pa je Slovenija sama v neenakopravnem odnosu do centra. Posledici tega odnosa sta večje izkoriščanje delovnih ljudi in naravnih dobrin kot v centru ter nižji standard. Pomislimo na Magno v Hočah. Naši delavci tam opravljajo primerljivo delo kot v Gradcu, a za bistveno nižje plače. Razlika (neplačano delo) gre lastnikom Magne in nemara kupcem luksuznih avtomobilov. Poleg tega

je Magna tovarno zgradila na kmetijskih zemljiščih, naravni dobrini, ki bi v Avstriji stala bistveno več kot pri nas, če bi sploh bila na prodaj. Za povrh je slovenski politični razred lastnikom Magne odobril še skoraj devetnajst milijonov subvencije iz javnih sredstev, s katerimi se sicer zagotavlja družbeni standard. Pod črto (in če pustimo ob strani vprašljivost takega egocentričnega, koristoljubnega gledanja) so naši delovni ljudje v imperialističnem sistemu na slabšem, kot če bi bila neenaka menjava odpravljena, in njihov položaj se bo še bistveno poslabšal, če se bo nadaljevalo paktiranje slovenskega političnega razreda z zahodnim kapitalom in njegovimi političnimi zastopniki. Nemogoče je namreč pričakovati, da bodo delovne množice v zatiranih državah neskončno pristajale na neenako menjavo dela in naravnih dobrin v okoliščinah, ko jim center v zameno zanje ne more ponuditi ničesar drugega kot denar brez kritja ter ideološko meglo intelektualnih pravic in zahodnih vrednot. Ko bo tok poceni hrane, potrošnih dobrin in energentov začel usihati, se bo ožil tudi krog razredov in držav, ki ga bodo deležni. Zgodovina nas uči, da sta v tem položaju le dve rešitvi: socializem ali barbarstvo. Prispevki, ki jih objavljamo v nadaljevanju, si prizadevajo k ustvarjanju subjektivnih pogojev za odpravo imperializma.

Tematski sklop *Sodobni imperializem* posvečamo enemu največjih poznavalcev in kritikov imperializma vseh časov, Samirju Aminu (1931–2018). Njegove spise v slovenščini bo bralec našel v knjigah *Evrocentrizem* (2009), *Svet, ki ga želimo* (2011) in *Sodobni imperializem* (2020).